

آذربایجان فولکلورونندان

آقا بابالار دئییب لر

امثال، حکم و اصطلاحات در زبان ترکی آذربایجانی

توپلایانی: ع. ظفرخواه

آذربایجان فولکلوروندا

آتا بابالار دئییب لر

امثال، حکم و اصطلاحات در زبان ترکی آذربایجانی

توپلایانی: ع. ظفر خواه

موسسه انتشارات یاران

آقا بابالار دئییب لر

■ علی ظفرخواه

■ چاپ : اول تابستان ۱۳۷۰

■ حروفچینی : موسسه چاپ هادی

■ ناشر: انتشارات یاران

■ تیراژ : ۳۰۰۰ نسخه

■ لیتوگرافی تصویر

■ چاپ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اوئن سوئز

آتالار سوئزو انسانین حیات مبارزه سینده قازاندیغی تجربهلرین
خلاصلریدیرلر، قیسا، بیغجام و ساده بیر جملهلرده. بیر شخص اوئزونون و
یا آیری آداملارین باشینا گلن لرین، آجی و یا شیرین نتیجهلرین بیر سوئزایله
(آتالار سوئزو) بیان ائدیپ. یا بیر کللملی^۱ آدام بیلک و دوشونجهلرین
هامیسینی بیر جملهده خلاصه ائدیپ. بو سوئزلر بیر ایتیب باتمیش تاریخی
حادثه یه ده اشاره سی اولابیلر اوندکی دئییلیر، آرازدان گچنده یان یانایان ده گیلر.
آیا آذربایجانین شمال حصه سیندن جنوبونا، آراز اوئزهریندن بوئوک بیر کوء چون
اشاره سی اولابیلمز؟ هئج اولماز سا بو سوئز ایکی تایین بیر بیرینه بیر زامان آزاد
گلیش گئدیش آنلامین داشییا بیلر. آتالار سوئزویا شاییشین انسانلا باغلی هر
ساحه سینه مربوط اولابیلر. سوئز اوئزناماسین هر نه ایسه بو ضرب المثل لر بیرینین
آغیزیندان چیخیب، یئترلی و صداقتلی اولدوغونا خلق طرفیندن منیمسه نیب،
دیللره دوشوب و یئری گدیگجه ایشله نیلیب. بونلاردان ائله سی واردیرکی
اگر یئرینده ایشلنسه، آدام بیر کتاب توضیح دن آرتیق، منظورونی طرفه

۱- کللملی آدام - آدم کله دار - کسی که زیاد می داند

چاتد. یریب و راضی قالابیلر . اول ایسته بیردیم یالنیز آتالار سوئلرین توپلایام ،
 آما آنادیلیمیزین گوئل سوئلرین لری (اصطلاحلاری) منی مجذوب ائیلهدی .
 بو اینجی لری سئوه سئوه ییغماقا باشلادیم . آدام بیرینه هدیه وئرنده ، اگر بو هدیه
 گوئل بیرزادا بوکولوب گول چپچک ایله بزه نسه طرفین آرتیق خوشونا گلر .
 دپیرلر ، گوئل لیک اوئندو دوققوزو دوندو . . اگر بیژ دانیشیقلا ریمیزی ساده و
 گوئل ترکیبده آتالار سوئلر و سوئلرین لری ایله زینت وئرسک ، دینلهدیه نین
 دووقون اوخشاییب گوئل و درین تأثیری اولاجاقدیر . من لاپ چپچیک یاشلاریمدان ،
 آنادیلیمه علاقه بسله بیردیم . حتی او زمانلار کی تورکیه نین و شمالی آذربایجانین ،
 تورک اولدوغون بئله بیلیمزدیم ، فارس دینلین تسلط و فشارینی حس ائدیپ و
 کدرله نردیم کی اولمایا تورکی دپل محو اولوب ایتیب گئده . او زماندان بئله
 بو دپلی کتبا گتیرمک آرزوسی منده اویاندی . ایندی ده آنادیلیمه او قدر علاقه
 واریمدی کی هرکس بو دپله خدمت ائتسه ائله بیلیرم منه منت قویور .

آنادیلیمیز چوخ آغیر ایللر گنجیریب . منفور پهلوی رژیمین یاساقینا و
 کثیف سیاستلرینه معروض قالیب . ایندی تا سف ایله گوئلرورم بیر عده نین دانیشیق
 دپلی ، گولسوز یارپاقلاری یولونموش سیخینتی گتیرن بیر آغاچا اوخشاییرکی ،
 دپلیمیزین اینجه لیک ، طراوت و ملاحظتیندن اثر یوخدورکی هئج ، فارسجا ،
 زادلاردان گوبوتجاسینا^۱ بو عیبه جر آغاچا باغلا ییب لار . بو رادا
 بیژلرین بو یونوموزا آغیر بیر وظیفه دوشورکی المیزدن گلنی اسیر گمه یک .
 بیژیم گنجیش ، زنگین و توکنمز فولکور خزینه میز واردیر . آتا بابالار میزدان

۱- گوبوت - زمخت - درشت و خشن و نامتناسب

قالان، بۇملى شفاھى ئروتىمىز سايىلان فولكورموزون ھرقىستىنى، وقتسى گىچمەمىش محو اولماقدان قوروياق. بۇ اوجسوز بوجاقسىز دىنيزدن يالنىز بىر دامجى قدهر منىم پايىما دوشدو. آتالار سوزو بارەدە انقلابدان بويانا اوچ كىتاب چاپ اولونوب. بىرىنجىسى «امثال وحكم تأليف آقاى على اصغر مجتهدى» ايكىنجىسى «آتالار سوزو جلد اول تدوين آقاى يعقوب قدس» اوچونجوسو «آتار سوزو عقلىن گوزو» كه آقاى حسين فيض الهى وحيد طرفىندن تهيه و تنظيم اولونوب. من چاليشا جاغام او كتابلارداكى سوزلرين ھىچ بىرىن حاضر دفترده تكرر ائتمەيم. مگر چوخ آزيئرلردهكى معنى ويوروم جھتدن بىر آز فرقلى دىرلر. بويادىكى چوخلارين دفترىمىن سىلدىم. يوخسا بودقتىر چوخ قالين اولاجاق ايدى ھدف بودوركى بوسوزلر توپلانىب و اونوتولماسين. و البته خلقمىزىن اختيارىندا قوبولسون. اومودوم وار گلجكده فولكورموزون باشقا ساحلرىنە يئنى بىر كىتاب چىخاردا بىلىم. النيزدهكى كىتابىن عىبى و چاتىشمازلىقلارى چوخ دور، زىرا يالنىز بىر نفرىن اليندن چىخىب دىر. بوسوزلر اوشا قلىقدان ائشيتدېكلىرىم، دانىشديقا يادىما دوشنلرىن سئچىلمىشلىرى و يا ايندى آغىزلاردان آلىب و اصلتىنە آرخايىن اولدوقلارىم دىرلار. كىتابىن جىمى چوخ اولماسىن دىيە، فقط لازم گلىكجە بعضى سوزلرىن قاباقىندا فارسجا معناسى و يا قىساجا اىضاحى پارانتز اىچىندە وئرىلىب دىر. البته ياخشىسى بولاردىكى مثلا " ھر اصطلاح چىشىنتلى^۱ موقعىت لردە ايشلندىكى كىمى جملەلردە كىتيرىلردى. يئنى دن حياتى بىر موضوعا اشاره ائتمگى لازم

۱- چىشىنتلى - مختلف

گوٲرورهم . اوٲفاهى خلق ادبىاتى كى بىزىم نسلن دوٲشونده دىر ، اىندىكى
شراىط اجازه وئرمه بىر طبعى اولراق گلن نسىله ، جوانلار و اوشاقلارمىزا ، انتقال
تاپسىن . دئمىرم به بازىيا گتىرهك وگره كده گتىرهك . بوخسا فولكورموزون بوٲ يوك
بىر حصهسى بىزىم نسىل ايله توپراقا قوبلانا جاقدىر .

چون توركجه نىن سسلى حرفلر نىن چوخو ۳۲ فارسجا الفباسىندا (عرب)
بوخدورلار ، بوناگوٲ ره سوٲز لر فارسجا الفبانىن ترتيبى ايله يازىلىبلار .

آ

آج آپارار سُوسوز گتیره ر - گرسنه می برد و تشنه برمی گرداند (آدم زرنگی است)

آجی قلمه کیمی چکیلیب گوپه - مثل درخت ,, آجی قلمه ,, به آسمان کشیده شده است (آدم قد بلند و نامتناسب)

آجیمدان اوّره گیم گندیر

آچیب آغارتماق اولماییر (سخنان و دردهای پنهانی را نمی شود آشکار کرد)
آخیر یما چیخدی (بمن آزار و اذیت زیادی کرد)

آداما قاویشمایان = یوز (کسی که از مردم دوری گزیند)

آدام اوّزون تانیماق (ظهور علائم بلوغ در انسان)

آدام اوله جک - انسان خواهد مرد (باید انصاف داد)

آدامی بیر قاریش یئره قویاجاقلار (حالا که مرگ هست چرا آدم برای جمع آوری بیش از حد مال دنیا زندگی را بر خود حرام کند یا از انصاف دور بماند یا دروغ بگوید)

آدامین آغیزی آچیق قالیر (دهن آدم از تعجب یا تحسین باز می ماند)

آدامین اتی تۆکولور (وقتی آدم رفتار و گفتار نا مناسب و زننده کسی را می بیند این جمله را می گوید)

آدی آغیز یمدان دوشمه بیر (اسمش ورد زبانم است)

آدی پیزیم دادی اوزگه نین - اسمش مال ما لذتش مال دیگران

آدین دوت قولاغین بور - اسمش را ببر گوشش را بیپجان (بمحفص اینکه اسمش را بردیم خودش حاضر شد)

آرادان چیخان منیم آروادیم - کسی که از صف خارج شود زن من است

(کودکان در یک صف می ایستند از دو طرف به وسط فشار می آورند و این را می گویند)

آرادا بیپیر اورتادا گویر (بی آنکه زحمت کاری را بر خود روا دارد می خورد و ول می گردد)

آرازدان (ارس) گنچنده یان یاناده گیبلر (خویشلوندی دوری با هم دارند)

آرالیق پبشگی (اصطلاحی در بازی کودکان . به کودکی اطلاق می شود که به

هیچیک از دو طرف بازی متعلق نیست در متن بازی و در وسط می گردد)

آرپا بوغدا دیک دیک دیک (موقعی که دو خروس را برای جنگیدن مقابل هم

می گذارند ، این را می گویند که بهم بپرند . همچنین بچه ها برای اینکه دو کودک

را بجان هم بیندازند می گویند)

آرتیق اسگیک دانیشسا قوی قولاغینین دیبینه

آرتیق دانیشما - حرف زیادی مگو (اگر کسی از یک نفر حرف توهین آمیز بشنود

این را می گوید)

آرواد آغیزلی (مردی که زنش هرچه گفت به آن عمل کند)

(بیر کیشی کی آروادنین آغیزی ایله اوتوروب دورا)

آروادین دده مالپسی کی می بیر گئندنه آدامین باشیناده گیر بیرده گلنده

آریقلیقدان قابیرقالاری ساییلیر۔ از فرط لاغری دنده هایش شمرده می شوند
آرمیزی دا چوخ حساب ائله - کم مان را هم زیاد حساب کن (موقع دادن
هدیه برای شکسته نفسی می گویند)

آغاجین بییرینه چیخیر اونون سیلکه له بییر - از یک درخت بالا می رود ، ده
درخت دیگر را تکان می دهد (برای انجام کاری به ده کار دیگر هم تاثیر
می گذارد)

آغلا ماغی الینده دی (فورا" گریه می کند)

آغیز آچماق - خواهش کردن (مثال : بیز هر آداما آغیز آچماریق)

آغیزی آخیب (بی اختیار محو تماشا شده)

آغیزی آچما - دهنم را باز نکن (کاری نکن که کارهای بدت را بگویم یا
فحش بدهم)

آغیزین آچیب یومدو (مرد ، ازدنیا رفت)

آغیزیندان یئکه دانیشما - حرف گنده تر از دهانت مگو

آغیزین قویدو آله یولونا (شروع کرد به ناله و نفرین کردن)

آقا تاپدیق عرض ائله دیک - آقا پیدا کردیم و عرض نمودیم (برخلاف انتظار

آقا حرف ما را قبول نمی کند)

آلاویبیه سن - آتش بخوری (۱)

آله آدامین اختیارین الیندن آلماسین

آله آدامین عمروندن کسین قویسون شانسنین اوستونه

۱- مثلاً وقتی فرد بزرگسالی در خیابان در دستش میوه ای بخورد ممکن است این جمله
را برایش بگویند .

آله ایمانی کامل ائیله سین

آله باشینا گنیرسین - خداوند به سرش بیاورد (او که به بدبختی من می‌خندد و مسخره می‌کند خداوند به سرخودش بیاورد)

آله بالام دئییب دا - خداوند به تو عنایت دارد

آله بوالی او اله محتاج ائیله مه سین - خداوند این دست را محتاج آن یکی دست نکند (خداوند انسان را به نزدیکترین افراد و خویشان هم محتاج نکند)
آله بونو قویدو منیم قاباغیما خداوند این فرد را جلو من گذاشت (معمولا)
مادر موقع عصبانی شدن به بچه اش می‌گوید. منظور این است که مجبورم متحمل زحمات و مصیبت های این فرد بشوم)

آله قویسا اگر خداوند اجازه دهد (معمولا) در موردی بکار می‌رود که امری خلاف معمول حادث گردد)

مثال: آله قویسا یای دیر هله جانیمیز قیزماییب

آله کس سین (خداوند این نعمت یا منفعت را که کم یا دردآور است ببرد)

آله گوسترمه سین قیزیب دا (خداوند به سر آدم نیاورد، آتش امیال جنسی اش تیز شده)

آله وئردیگی جانی اوندان آلابیلمه بیر (خداوند جانی را که به او داده نمی‌تواند از او باز پس بگیرد تو چطور می‌توانی قرضت را از او بگیری)

آله یئل ده وئریب یئرده وئریب - خداوند باد هم داده، جای خروج باد هم داده (اگر کسی باد رها کند این جمله را می‌گوید تا به زعم خود با توجیه این عمل از تاثیر بد آن در مجلس بکاهد)

آناسینن اوغلو (ولد زنا)

آناسینین امجگین کسن (فرد شرور و جنایتکار)

آنا قارینیندان گنیر مه ییب کی - از شکم مادر که نیاورده (انسان مقام، ثروت یا چیزهای دیگر را نه بطور مادرزاد بلکه بعداً با زحمت و کوشش بدست می‌آورد)

آیاق آلتدا قالیب (چیزی که بعلت فراوانی از ارزش افتاده)

آیاق اوستو- سرپایی (مثال: آیاق اوستو بیر باجیم گیلده ده گیم)

آیاقلاری یئر آلدی (بعلت حمایتی که از او شد یا بعلتی دیگر جسارت یافت و از موضع محکمی برخوردار نمود)

آیاقنین آلتینا ارسین (۱) سالاق - زیر پایت «ارسین» بیندازیم: (به مهمانی

گفته می‌شود که بعد از مدتی طولانی به مهمانی آمده باشد)

آیی یا خان باجی دئییر - به خرس «خان باجی» می‌گوید (از فرط استیصال

و ناچاری)

۱- ارسین - آهنی است بشکل خط کش بلند و کلفت که بعنوان تکیه‌گاه دیگ یا دیزی روی اجاق می‌گذارند.

الف

ات داش ائيله مک (سبک و سنگین کردن .سود و زیان چیزی را مقایسه نمودن)

اتله مک - کتک زدن یک نفر

اته پؤل وئرمه ییب کوفته نین ئیکه سین قاپیر

اتی آجی - تلخ گوشت (کسی که به علت داشتن اخلاق و رفتار بد و نانجیب

بودن هیچکس از او خوش نمی آید)

اتینه یئریکله بییر-ویار گوشتش را دارد (بقدری از او دلش خون است که می خواهد

با خوردن گوشتش دلش تسکین یابد)

اریک لری یئیرسن بس نییه یونجالاری آیقلا بییرسان

ائششک دیر کی ائششک دیر

ائششگه مینمک بئر عاییب یئنمک ایکی عاییب - سوار خر شدن یک عیب دارد

پیاده شدن دو عیب (کاری با وجود عیبی که دارد انجام شده ، ترک آن کار

عیش دوچندان است).

اگری اوتوراق دوز دانیشاق - کج بنشینیم و حرف راست بزنیم

ال آیاقنی اولچمه (دست و پایت را این طرف و آن طرف مینداز ، اگر حرفی

داری بگو)

ال آیاقنی داغیتما (عجله مکن)

ال آياقی کۆتدو - دست و پاچلفتی است (کاری از دستش بر نمی آید)
ال دن گنده نی حضرت عباس مالی ائده رلر (چیزی را که از دست رفت می گویند
در راه حضرت عباس داده ام)

ال دن یاپیشمادین باری آیاقدان چکمه (کمک نکردی اقلاً" زیان مرسان)
الی ایله قویان الله دان چوخ بیلر (کسی که با دستش چیزی را درجایی
گذاشت از خدا بیشتر می داند که آن چیز در کجاست)

ائله اولونو بئله ده قویلا یارلار
ائله ائيله شور^(۱) ساتان، بپرده کنده گل سین - طوری کنید که فروشنده "شور"
باز هم به ده بیاید (او را اذیت نکنید که از اینجا قهر کند)
ائله بیر آرواد اوستونه گلیر - انگار بسوی زن هجوم آورده (مرا ضعیف خیال
کرده)

ائله بیر آغیزینا قاویت^(۲) آلیب (ساکت مانده)
ائله بیر آغیزیندا ایت بوغوشدورور - مثل اینکه در دهانش سگها را به جان
هم انداخته (از بسکه سر و صدا براه انداخته، حرفهایش را بهم مخلوط کرده،
آدم نمی فهمد او چه می گوید)

ائله بیر اوزون ایللر خسته دی (بقدری ابراز ضعف و خستگی می کند که انگار
سالهای متمادی است مریض بوده است)

ائله بیر اولو گۆلدورندی (وضع ظاهری اش طوری مضحک است که مرده را به

۱- شور - از مشتقات شیر

۲- آردی که در موقع درست کردن بلغور از گندم، از آن جدا می کنند. خیلی هم سبک
است.

خنده می اندازد)

ائله بَیْر، بَیْرَه قابینی دی - مثل پوسته کیک است (فرد کوچک اندام، لاغر و سبک)

ائله بَیْر تیکان اوسته اوتورمو شام (جایم ناراحت است و متر صدم که جایم را عوض کنم، یا در وضع ناراحت کننده‌ای بسر می‌برم)

ائله بَیْر چوپ گلین دیر - مثل عروسکی است که از چوب نازک درست شده باشد (لاغر و نحیف است)

ائله بیر دولتلی قیزی کاسیب ائوه گلین گلیب - مثل اینکه دختر مرد ثروتمند به خانه فقیر عروس آمده (این جمله در جمعی گفته می‌شود که همه ساکت و خاموش نشسته‌اند و حرف نمی‌زنند)

ائله بَیْر زکات گتچی سی دی (۱) (به آدم لاغر گفته می‌شود)

ائله بَیْر سوخو لجانندی (آریق، ساری و درده جر آدام، آدم لاغر و زردنیو)

ائله بیر شاپبا ویررام کی اوزون دؤنردالینا - یک سیلی به تو می‌زنم که صورتت به پشت بچرخد

ائله بَیْر قبیردن اولو خور تلالیبب - مثل اینکه مرده زنده شده و از قبر در آمده (به آدمی که قیافه‌اش از فرط لاغری ایجاد رعب و وحشت می‌کند می‌گویند)

ائله بَیْر کوللوک سترچه سی دی (به بچه‌ای که سر و صورت و لباسش را آلوده به گرد و خاک و کثیف کرده می‌گویند)

ائله بَیْر ماتی میخاناسی دی (جای شلوغ و پرفت و آمد)

۱- وقتی کسی می‌خواهد از گوسفندانش زکات شرعی بدهد معمولاً آن را انتخاب می‌کند که لاغر و مردنی است.

ائله بېر یاز قودو غودور، اوږیانا تیز یخیر بویانا تیز یخیر (مثل کره خر بهاری
است که بی جهت به این طرف و آن طرف می دود)

ائله بېر یتر بوغماسی دی (به آدمی گفته می شود که قدش خیلی کوتاه است)

ائله توکولوب - همینطوری ریخته (خیال می کند که کار آسانی است)

ائله جیر جلیقه لیک. قالسین (به استهزاء به کسی گفته می شود که حرف گنده تر
از دهانش بزند)

ائله جیر یاماق تاپیلسین (دروغهای گنده مگو)

ائله سوز دندی کی یئتگینین کال لاری توکولدو (حرفی زد که میوه های کال درخت
رسیده ریخت)

ائله یئکه جیربرکی (طوری از خودش دم می زند که)

اله پیر قاتیر کپه گینه (۱) - آرد را بیخته سپس قاطی پوسته اش می کند (زحمت
بیهوده می کشد و حاصل کارش هیچ است)

الی قولاغیندادی - دستش در گوشش است (می خواهد شروع کند)

الیم ایش دوتماییر - دستم به کار نمی رود (سرگردان مانده ام)

الیمده پیس پییه جکسن - در دستم بد جویری کتک خواهی خورد

الیندن گلنی بئش قابا چک - هرچه از دستت برمی آید به پنج ظرف بکش
(هر چه از توانت بر می آید بر علیه من انجام بده)

الینه جیز باسادی - به دستش داغ گذاشت (تکلم بچه گانه)

الینی قوی دوشونه منی باغیشلا

---

۱ - کپک - پوسنه گندم که هنگام الک کردن آرد از آن جدا می شود.

امر ائيله داغلاراقاریاغسین (هرچه امرکنی اطاعت می‌کنم)

انگی بوش - زه و زهک (کسی که حرف زیاد و بیهوده می‌زند)

اوت یولدورور - وادار به کندن علف می‌کند - به آنها دیوان گرفته (آنها را به زور و در تحت فشار به کار واداشته)

اوبئله اولاندابونا، نه قولانقوش - اگر او اینطور باشد چه رسد به این

اوبونون دالیندا نماز قیلار (او را که اینطور بد و شرور می‌دانی، از این یکی خبر نداری که او در شرارت به این اقتدا می‌کند) در مقایسه بجه‌های شلوغ، هم گفته می‌شود

اوبونون یانیندا اگیله اگیله گنچر - اوپیش این تعظیم کنان می‌گذرد.

اوجور زادلار بییزیم قاپیمیزدان گیرمز - آنطور چیزها نمی‌تواند از درخانه ما

وارد شود (آنطور چیزها در شان خانواده ما نیست یا ما قدرت خریدن چیزهای گرانقیمت را نداریم)

اوج جوت بیرتک آدام واریدی (تعداد افراد حاضر کم بود)

اوج گون آزار بیرگون مزار (اگر قرار است آدم بمیرد بیش از سه روز در رختخواب بیماری نیفتد والا اگر این مدت طولانی باشد همه اطرافیان از آدم خسته و بی‌زار می‌شوند)

اوج مثقال دیلین قویوب بیر باتمان باشی ایله دانیشیر

اودا بییزیم کندلی دیر (۱)

۱- چند دفعه دزدی به یک باغ دستبرد زد. بالاخره روزی باغبان کمین کرده و دزد مزبور را گرفت، پاهایش را با طاقاب بست و به خدمت‌ارباب آمد که دزد را گرفته‌ام چه دستور می‌دهید. ارباب پرسید: دزد کجاست؟ باغبان گفت پاهایش را بستم الان در باغ است. ارباب گفت: خنگ خدا فکر نکردی که دستهایش آزاد است ←

اود پارچاسی دی - آتش پاره است (خیلی زرنگ است)

اود آپارماغا گلمشیدین ؟ - برای بردن آتش آمده بودی؟ (چرا اینقدر زود برمی گری)

اودا بیر قوش قلبیی^(۱) ایدی - آنهم یک چیز تصادفی بود

اود اولساندا اوزونو اودلایا بیلمزسن - اگر آتش هم باشی نمی توانی خودت را آتش بزنی (هیچ کاری بر علیه من از دستت بر نمی آید)

اود قیسدریر (به او خیلی رنج و عذاب می دهد)

اودو گوتوروب اوچاقی گنجیردیپ - آتش را برداشته و اجاق را خاموش کرده .
(در بدی کردن و بدبودن کار را تمام کرده)

اوردان آیاقیم کسیدی (رفت و آمدم به آنجا قطع شد)

اوزوجلوقدان چوخ راضی بیق بیرده قاباغینا گندهک

اوزه کله نیب آغلادی

اوزه گیم قیز گتندی (دلم فرو ریخت)

اوز بوژ ارتماق (حالتی از صورت که شخص برای راندن یک نفر از خود می گیرد)

اوز داشی اوز قابیر قاسی - سنگ خودش به دنده خودش (حربه های که برای

کوبیدن من بکار برده به خودش می زنم)

اوز گوز اولماق (دعوا و مشاجره لفظی کردن با یک یا چند نفر دیگر)

اوز گوزدن سالماق (خواهش و اصرار زیاد کردن که طرف بناچار قبول کند)

→ پاهایش را باز کرده و فرار می کند ، باغبان گفت : ارباب ، او بیزیم کندلی دیر ، او هم اهل ده ماست . عقلش به این چیزها قد نمی دهد .

(۱) - قوش قلبیی - شاید تخم گیاهی باشد قاطی دانه های گندم

اوزوئرمک - رودادن (مثال : اونا چوخ اوزوئرسن آدامین باشینا آتلانار)
 اوزومه دوزور (با آنکه ناحق است و دروغ گفته باز با بیشرمی انکار می کند)
 اوزومو اوزگه دن خبر آلیرام (احوالم پریشان و مغشوش است)
 اوزومو (مثلا " بالتا) ائپله مه یه جگم کی - خودم را تبر نخواهم کرد که (تبر
 نداریم چرا اینقدر با اصرار از من تبر می خواهی)
 اوزومو بیئره سالما - رویم را زمین نینداز (خواهش مرا قبول کن)
 اوزون آغ اولسون - روسفید بشوی
 اوزون اویولا قویماییر (مثلا " وقتی عمل خلافتش بر ملا می شود به روی خودش
 نمی آورد)
 اوزوندن تۆکولور - از صورتش می بارد (مثلا " وقتی شخص ترسویی از قهرمانی هایش
 دم می زند در جوابش می گویند)
 اوزوندن گچنمه دیم (نتوانستم خواهش را رد کنم)
 اوزوندن یاغیر - از رویش می بارد (مثال : اوزوندن شرارت یاغیر)
 اوزون دوتوب - خودش را گرفته - قیافه گرفته - مال و ثروتی بهم زده
 اوزون دیدیب تۆکدو (در اثر مصیبت وارده خودش را پاره پاره کرد و ریخت)
 اوزون قاشیما - زیاد اصرار مکن (بلکه مثلا " خجالت می کشد یا از توانش خارج
 است)
 اوزون گوسته ریر - خودنمائی می کند - زورش را نشان می دهد
 اوزونه آلیر - بخودش می گیرد (رنجیده خاطر می شود)
 اوزونه داش یاپشیسین اوتانماز - به صورتت سنگ بچسبید بی حیا

اؤزونو اؤیناتما- خودت را به بازی مگیر (مثلا" کارت را انجام بده)

اؤزونو یئردن بیتره سوؤرتدو (بچه وقتی خواسته اش مورد قبول بزرگترها قرار نمی‌گیرد چنین می‌کند)

اؤزه دوروب (خجالت و ملاحظه را کنار گذاشته و بی پروا رودرروی آدم ایستاده

اؤزو داشدان برکدی (خیلی بی حیا و سمح است)

اؤزودانلاقلی (کسی که همیشه سرزنش و ملامت می‌شود)

اؤزو یولا- سربراه (آدم ملایم و حرف شنو)

اؤستومه آتیر (خطایی را که خودش یا دیگران مرتکب شده‌اند به گردن من می‌اندازد)

اؤستون وئیرما (بگذار جریان پنهان بماند)

اؤشاغین ایلان بوغان چاغی (۱)

اؤشاغین قاباغینا قویسان کوؤسر (غذای کم)

اؤغرو تولودی بیزیم قاپینین کلیدی - دزد، کلید درخانه ما (بچه وقتی از دوستش دزدی مشاهده کند می‌گوید)

اؤغلان ائونین خبری یوخ قیز ائوینده طوی دو

اؤکوز اؤکوز و بوؤرج قاشییار (اگر به کسی خوبی کنی او هم به تو خوبی خواهد کرد)

اؤکی وار بونو ازدی - کتک مفصلی به این زد

۱- می‌گویند مادری جلو بچه‌اش در پپاله ماست می‌گذارد تا بخورد و خودش پی‌کاری می‌رود وقتی برمی‌گردد می‌بیند بچه عوض انگشت سر ماری را گرفته در ماست کرده و به دهانش می‌گذارد.

اؤگئدەن قارداش اۆلدو گئتدی دایا گلمەدی (آن برادر رفته شد که رفت دیگر نیامد)

اۆل اری دانئییه قالیبسان - بمیر و محو شودیگر، برای چه مانده‌ای

اۆلان اۆلوب گئچن گئجیب

اۆلاندا هالای هالای اۆلما یاندا حالیم قۆلای - وقتی دارم برایم خوش می‌گذرد

وقتی ندارم حالم بد است

اۆل دئسم اۆلر قال دئسم قالار (ازمن حرف شنوی دارد)

اۆلماسا بۆنودا بئیر سۆز ائیلیمین

اۆلموشم گۆتوره‌نیم یۆخدو - مرده‌ام و کسی نیست مرا بردارد (وضع و احوالم

خیلی خراب است)

اۆلویه حلوا یاپیشان کیمی بۆدا منه یاپیشدی (خیلی خوشم آمد)

اۆله سنده قالاساندا (اگر بمیری هم، اگر بمانی هم باید این کار را انجام

بگیری)

اۆنا باش قۆشما - با او کار نداشته باش - با او رفیق مشو

اۆن شاهی یا گۆلله آتیرام (۱) بخاطر ده شاهی پول تیراندازی می‌کنم (خیلی

بی پول شده‌ام)

اۆنلا چالماق چتین دیر، تانری دا اۆنلا چالانماز - درافتادن با او مشکل است،

خدا هم حریفش نیست (زندگی کردن با او دشوار است)

۱- تا حدود چهل سال قبل وقتی عروس را به خانه شوهر می‌آوردند، موقعی که عروس نزدیک در خانه شوهر می‌رسید که البته جماعت زیادی از بچه‌ها و بزرگترها جمع شده و تماشا می‌کردند، کمیسر محل که «قومسئر» گفته می‌شد چند تیر هوایی برای ابراز شادی شلیک می‌کرد. البته در مقابل پول.

اُونلار ايله بتر دوتدوربدو - با آنها خیلی گرم گرفته

اُونلار ايله بیزیمکی دوتماز (مثلا" معامله آنها و ما سر نمی گیرد)

اُونون اویان بویانی یوخدو، بیزدن گوردون قویدو قولاغنین دیبینیدن

(رفتار او قابل پیش بینی نیست یک دفعه دیدی زد بیخ گوشت)

اُونون جیز یقیندان آشیق چیخاردانمازسان^(۱) - از دایره او نمی توانی قاپ

خارج کنی (مثلا" در معامله با او مغبون می شوی)

اُونون قاتین آچماق اولماز (نمی توان از عهده او برآمد تکه بزرگتر از سر ماست

اُونون قاتیندان چیخماق اولماز (مثلا" خیلی گرانبه است ما نمی توانیم از

عهده خریدن آن برآیم)

اُونون قورخوسوندان زاغ زاغ اسپر - از ترس او تیرتیر می لرزد

اُونون کولوالفسین منیم باشیما - خاکستر او به سر من بریزد (اگر دار و ندار آن

فرد ثروتمند آتش بگیرد و بسوزد کاش من به اندازه پس مانده های او داشتم

نیز ممکن است در موردی بکار رود که شخص به سیه روزی خود به شرط نابودی

دشمنش راضی باشد)

اُونون گوزونوده پوفله یه بیلیمزسن (حتی نمی توانی به چشم او هم فوت کنی)

(نمی توانی کوچکترین صدمه ای به او برسانی والا با من طرف هستی)

اُونون گوزونون اودون آلیب - از او زهر چشم گرفته (او را ترسانده)

اُونو آلدی یاتدی - او را گرفت زمین زد و رویش افتاد

اُونو قیزارتدی - او را از خجالت سرخ کرد

۱- جیزیق آتماق - یک نوع بازی با قاپ که در قدیم بین بچه ها مرسوم بود.

اُونو گۆزه جگه گۆزو یۆخدو - چشم دیدن اورا ندارد (به او حسادت می‌ورزد)

اُونو گۆزه گۆنورمور - با او سر لج دارد

اُووودلاری باتیب - لپ‌هایش فرو رفته (لاغر شده)

اُوپان بُوپان ائپله سه - اگر این دست و آن دست بکند - اگر بخواهد رویت
وابایستد

اُوپان قالا بُوپان قالا منه باخان یئنتیم قالا - آن طرف قلعه این طرف قلعه
هر کس بمن نگاه کند یتیم بماند (این جمله را مثلا" وقتی بچه ای در جمع
رفقاییش بعد از آب تنی در رودخانه می‌خواهد شورتش را در آورده و با فشار
دادن آبش را بگیرد به کناری رفته و می‌گوید)

اُوینا ماقی توکولور - میل شدیدی به رقصیدن دارد

اُوپینه قوناق گئدنده بئر آویج توپراق اولور دوشور آدامین آیاغنین آلتینا
اُوپون قالمادی باشمیزا گلمه میش - بلایی نماند که به سر ما نیامده باشد
ایپنین اوستونه اودون بیغماق اولماز - روی طناب او نمی‌شود هیزم جمع
کرد (به قول او اعتمادی نیست)

ایپه ساپا گلمه بیر - قاعده و نظم و ترتیب سرش نمی‌شود

ایت اوزون یالاسا دوپار - اگر سگ صورتش را بلیسد سیر می‌شود (از بسکه
نشسته ، صورتش خیلی کثیف است)

ایت ایله قول بُوپون اولموشوق - با سگ هم آغوش شده‌ایم (مثلا" با کسی
وصلت کرده‌ایم که اهل دعوا و مرافعه است)

ایت پایی اولسون - سهم سگ شود (کسی این را می‌گوید که مالش را بزور یا

کلك از دستش خارج کرده باشند)

آیتدن صوروشدولار گونده سنه نئچه داش دهگر؟ دئدی او قالیب گ . . . انصافین

آیتده حیا وار سنده حیا یوخدو

آیت سوموگو سئوبنه سئوبنه پییه ر س . . . یئددی اولی قوشویغیشارسیینه

آیت کیمی یانلارین قاپیر (عصبانی شده و بیهوده به همه پرخاش می کند)

آیتده بییر چورهک بورجلودور (به همه مقروض است)

آیت یالاغیندا (۱) سو ایچمک حرامدی

آیتنین آغیزی سوموگه سئیشمز دییهر مردار دیر (وقتی کسی نتواند به چیزی

دست یابد ، چنین وانمود می کند که آن چیز در شان من نیست)

آیتنین قودوران بییری (جایی که در آنجا از قاعده و قانون خبری نیست)

آیتنین گونومنیم گونوم

آیت پییه سین تانیمیر - سگ صاحبش را نمی شناسد (بقدری شلوغ و اوضاع

درهم و برهم است)

آیچیم ایچیمی بییری - درونم درونم را می خورد (ظلم و تعدی را می بینم

ولی قدرت یا حق مخالفت ندارم لذا ایچیم . . .)

ایز آیتیرمک - ردگم کردن (تشبث به کاری برای از بین بردن آثار کار خلافی

که از آدم سر زده)

آیش قیردی - وضعیت خطرناک است

۱- آیت یالاغی - معمولاً ته ظروف سفالی شکسته مثلاً ته خمره شکسته را در زمین حیاط که به اندازه ظرف گود می شد قرار می دادند و تویش آب می ریختند سگ خانه از آنجا آب می خورد ، یا ممکن بود قسمتی از سنگ بزرگ را کنده و گود بیندازند .

ایشه باخ - کاررا بیین (مثلاً) وقتی کسی می بیند واقعیت را وارونه جلوه داده‌اند این جمله را می‌گوید)

ایشیم قاریشیب ایشیمه - کارهایم زیاد شده
ایشیمیز اولوب الک آپارساج گنیر (با وجود فعالیتی که داریم نتیجه کارمان هیچ است)

ایشیمین آدی بللی ده گیل (متحمل کار و زحمت زیادی هستم ولی نتیجه کارم معلوم نیست)

ایشین اوستونه دوشمک (دنبال کاری را گرفتن)

ایشینیز ایرملی - کارتان پیشرفت داشته باشد

ایشی وئر ایش بولنه بیئر چوره‌کده آرتیق وئر

ایکی اوچ گونده آتیب دوتدو (لباس یا چیز تازه‌ای را که برایش خریداری شده بود در دوسه روز پاره و خراب کرد)

ایکی الی اولدو بیئر باشی (چیزی را کم کرد یا ازدست داد از فرط تاسف یا دست‌هایش به سرش می‌کوبید)

ایگده لر گولله‌ننده دؤل آروادلار قیزارلار (در موسم گل دادن درختان سنجده زنان بیوه تمایل جنسی شدیدی پیدا می‌کنند)

ایلان دئییب منی گوره‌نه لعنت، گوروب اولدورمه یه نه لعنت (منظور آن است که مار را هر جا دیدی بکش)

ایلانین گوزونه اود (۱) سالیور - به چشم مار دارو می‌اندازد

۱- اود - در زمان قدیم اسم داروی چشم درد بود به شکل گرد قرمز رنگ. فرد را دراز کرده با انگشتان یک دست چشم او را باز می‌کردند و با دو انگشت دست دیگر مقداری از دارو را در چشم او می‌ریختند. انگار آتش ریخته باشند سوزش شدیدی ایجاد می‌کرد.

اَیْلِشِیْگِیْم وِیْرِیْلَدِی - رِشْتِه حِیَاْتِم قَطْع شَد
اَیْفَاْدِه دِن اَزْ قَالِیْر جِیْرِیْلَا - اَزْ فَرْطِ فِیْس وَا فَاْدَه کَم مِیْ مَانْد تَرْک بَرْدَارْد
اَیْفَاْدِه سَاتِیْر - اَفَاْدِه مِیْ فَرْوَشْد
اَیْفَاْدِه سِیْن یِئْر گُوْی دُوْتَمَا یِیْر (نَاز وَا دَا و تَکْبَرِش بِه زَمِیْن وَا سَمَان نَمِیْ گَنْجَد)
اَیْنَان دَا شَا دُوْنَسُون - اِگَر بَاوْر کَنْم تَبْدِیْل بِه سَنْگ شَوْم
اَیْنَدِی بَیْرِیْم اَشِیْغَمِیْزِی چِیْخَار تَمِیْشْدِیْلَار (اِگَر مَغْلُوب دَشْمَنْ شَدِه بُوْدِیْم تَا
بِحَال مَارَا کَشْتِه و خُورْدِه و قَپ مَفْصَل پَا یِمَان رَا دَر اَوْرْدِه بُوْدَنْد)
اَیْنَدِی یِکِی کِیْمِی یَا دِیْمَدَادِی (وَاقِعَه اَنْ رُوْز هَا طُورِی یَا دَم اَسْت کِه اَنْگَار حَالَا
اِتْفَاق اِفْتَاْدِه)
اَیْنَدِی نِیْن اَیْنَدِی یَسِیْنْدِه - دَر حَال حَاضِر

ب

باخدیقا گوز فرهلیر (تا هر جا که نگاه می‌کنی سیاهی بچشم می‌خورد. مثلا"
درازی صف)

باخ گوز وئر مایببسان (در جواب کسی گفته می‌شود که تحدیدبه زدن می‌کند)
بارماق سیلکه له مک - تکان دادن انگشت (تحدید کردن)

بار ماقمی باتیر یرام بالا سوخورام آغیزینا چیخار دیرام دئییر آجی دیر
باسما قره یه سالماق (با استفاده از شلوغی و آشفتگی ذهنی طرف، کاری را از
پیش بردن)

باسمالیق خوروزو (۱) (مثلا" در مورد بچه ای گفته می‌شود که فقط در کوچه
خودشان می‌تواند صدایش در بیاید یا کشتی بگیرد)

باش آچیق آیاق یالین - باسر باز و پای برهنه

باش آشاقی - آدم سر بزیر

باش بیینمیزی آپارما (سر و صدا ره نینداز)

۱- باسمالیق - معمولا" در دهات فضولات چهار پایان را در کوچه، نزدیک در حیاط در یک سطح بصورت لایه‌ای ضخیم پهن می‌کردند که در اثر رفت و آمد مردم فشرده می‌شد. به آن "باسمالیق" می‌گفتند. بچه‌های ده روی آن کشتی می‌گرفتند. البته با بییل قطعه قطعه کرده و هر قطعه را "کرمه" می‌گفتند. بعد از خشک کردن در آفتاب "کرمه" ها را بصورت "قالاق" می‌چیدند و در زمستان می‌سوزاندند.

باش منیم باش اونون (مقابل آدمیم) مثال: خیاباندا باش منیم باش اونون

باشی چووالدان ده گیل کی (الکی که نیست)

باشی صوووق (آدم لاقید، آدمی که به کارها اهمیت نمی دهد)

باشی قیز یشیب - سرش گرم است (مشغول است)

باشی کوبالی اوزو توپورجکلی (همیشه تو سری می خورد و تف افراد در صورتش است)

باشیم آریدلاشسین - سرم خلوت بشود

باشیم کسلیب قانیم ایچیمه آخیر

باشیم یاشماقچی دان قولوم قولباقچی دان (همه چیزم عاریتی است . از خودم چیزی ندارم)

باشیمیزی دولاندیریریق = گئچینیریق (روزگار می گذارنیم)

باشینا بییر اویون گنیریم کی، منه ده دییرلر (اوز آدی)

باشینا تنباکو اویونو گتیردیلمر (خیلی اذیتش کردند)

باشینا قالماق - بی صاحب ماندن - فراوانی چیزی

باشین اادی - قال گذاشت

باشین اوچون - قسم به سرت

باشینا ویتر چوره گین الیندن آل (آدم مظلوم و بی دست و پایی است)

باشین اهلت داشینا ده گنده دییه جکسن وای اولن من ایمیشم

باشیندان ئیکه دانیشیر. باخ: آغیزیندان . . . .

باشین قاتماق (مشغول کردن او به چیزی)

باشینی پیله‌ییم - سرت را پیه مالی کنم (وقتی کسی حرف ناسنجیده بگوید یا کار ناشیانه انجام دهد برایش می‌گویند)

باشینین تۆکلرین یولدو قویدو قاباغینا . باخ : اوزون دَیْدیب . . . .

باغلادی دَیْلیمه . (مثال : دعدی باشماقین جۆتی اوچ مین تۆمن . دعدیم ایکی

مین تۆمنه وئرمزن ؟ دئجه گین باغلادی دَیْلیمه ، دعدی گۆتور آپار)

باغیشلا یاسان - ببخشی (در مقابل سخن اشتباه یک نفر گفته می‌شود)

باهار بُولود وکیمی دُولدو بُولالدی

باهانا داغار جیغی (کودک یا آدم بهانه گیر)

برکه بُولشا دُولشمک (سختی روزگار را چشیدن)

بستانچی قُولاغی آغیر ائشیدر (اگر چیزی از او بخواهند خودش را به ناشنوایی

می‌زند)

بس نییه آلتی آیلیق اولورسان (عجله نکن)

بگ وئرن آتین دیشینه باخمازلار (هدیه را هر چند معیوب هم باشد به احترام

هدیه دهنده قبول می‌کنند)

بنی آدم چیی سود امیب - بنی آدم شیر خام خورده (گاهی بنی آدم خوی

حیوانی از خود بروز می‌دهد)

بُو اُونون الینه سوتوکمه گه یارانماییب - این با اینکه زیباست ولی در مقابل

زیبایی او کلفتش هم محسوب نمی‌شود

بُو اُونون یانیندا مُشتلوقدو - این در مقابل او مزدگانی است (مثلاً "شلوغی

آن بچه هزار بار بیشتر از این یکی است)

بُو اُونو سَوُكوب ترسه قُوشار - این او را مثل یک دستگاه ماشین باز کرده و معکوس

سوار می‌کند (این خیلی زرنگتر از اوست)

بُودا منه عمل اُولدوها - این هم برایم عمل شده

بُورکُموز ده گیشیک دُوشه جک (۱) (دعوایمان خواهد شد)

بُورکون آنانین قُوتوقوندا قالسین - کلاهدت در بغل مادرت بماند (بمیری)

بُورنوما دُوزلو سُو قُویورسان - به بینی‌ام آب نمک‌دار می‌گذاری (مرا در وضع

ناراحت کننده‌ای قرار می‌دهی)

بُو سُو یوقدا ایتنی ویرسان یوواسیندان چیخماز

بُو شاهمی چییراغا آند اُولسون (۲) قسم به این چراغ شاهی

بُوش چُوال آایق اُولسته دُورماز، ادام دایتمک ایله آایق اُولسته قالا بیلر

بُوغازدان یُوخاری دتمک (تعارف از روی بی میلی)

بُوگُون ده گلمه سین، صباح دا گلمه سین (حالا که نمی‌خواهد بیاید صدسال

آزگار هم نیاید)

بُوگُونکو سترچه دوننکی سترچه یه جووجه جوک اویره دیر

بُوگُونون صباحی دا وار - امروز را فردایی هم هست

بُولاماچ (۳) همیشه دیش چیخارتماز

۱- شاید از اینجا ناشی شود که در حمامهای قدیم که رختن بصورت امروزی وجود نداشت مردم پس از کندن لباس همه راتوی کت پیچیده و در سکوی پهن حمام نزدیک هم می‌گذاشتند. در آن زمان که عموماً همه کلاه داشتند، کلاه را هم روی بسته لباس قرار می‌دادند. گاهی اتفاق می‌افتاد که کلاه دو نفر از روی لباس به سکو می‌افتاد. چون کلاهها همه شبیه هم بودند لذا صاحبان کلاهها که پس از شستشو برای لباس پوشیدن می‌آمدند، در انتخاب کلاه گاهی کار به دعوا می‌کشید.

۲- در قدیم که خانه‌ها چراغ برق نداشتند. شبها مردم در روشنایی چراغ نفتی که «لامپا» گفته می‌شد می‌نشستند. در ضمن صحبت وقتی یکی می‌خواست قسم بخورد

می‌گفت: بوشاهی...

۳- بولاماچ - غذایی است که از شیر درست می‌شود.

بوم بوز - سردسرد - یخ یخ

بونا باخ بتله، بوندا بیزی سه ریپیر (۱)

بونا دا دینمه دیک (به اینهم هر کاری کرد حرفی نزدیم حالا زیاد می گوید)

بوندان یئکه ائششک اولما یا قسان کی دا (به فرزند نافرمانی گفته می شود که از همه جهت بزرگ شده ولی هنوز خودش را بچه فرض می کند و تن به بیعاری و تنبلی می دهد)

بونو ایتیرن تاپاندان آرتیق سئوینمر (چیز کهنه و بی ارزش)

بونو بیر باتمان بال ایله یئمک اولماز - این حرف تلخ را با یک من غسل نمی شود خورد

بونوقوی اورا اونوقوی بورا (وقت تلف کردن)

بونویوخ اونو، اونویوخ بونو (بهانه آوردن)

بوی آتماق - قدکشیدن - رشد کردن

بوی دئمک - از خود دم دادن - کرکری خواندن

بویونو یئره سوخوم - قدرت رازیر خاک کنم

بیر آیاق ایله گئتمه (به یک دفعه آمدن بسنده مکن باز هم بیا)

بیر آیاقی قاچاقدادی - یک پایش در فرار است

۱ - سه ریمد - دست انداختن - مسخره کردن

۲ - چتری داشتم بی اندازه کهنه و از مدلهای «تاشو» کوتاه که دستم را خسته می کرد، آرزو داشتم از چترهای بلند داشته باشم که در هوای بارانی راحت بگذارم روی دوشم، ولی دلم نمی آمد آن چتر را ببندازم، روزی به چلوکبابی رفتم، بعد از خوردن ناهار که بیرون آمدم یادم افتاد چترم جامانده، بقدری خوشحال شدم! از ترس اینکه مبادا از پشت سر صدایم کنند قدمهایم را تند کرده و با عجله از آنجا دور شدم.

بیر چال چاتلا سین ایدی کی گل گوره سن - بزن و بکوبی بود که بیا و ببین

بیر داش آلتدان قوی بیر داش اوستدن (صدایش را در نیاور)

بیر ساققا (۱) یوز آشیغی جیز یقدان چیخاردار

بیر شاهینی قوی بیله گینی کس - سکه یک شاهی (واحد پول در قدیم) را

بگذار و بازویش را ببر (خیلی خسیس است)

بیر منقال دیلینی قویوب بیر باتمان باشی ایله دانی شیر

بیری بیرینه آتماق (مثلا) وقتی پدر به فرزنداش کاری رجوع می کند این به

آن و آن به این می اندازد)

بی غیرته غیرت ال وئرنده اوزون گورمه (وقتی به آدم بی غیرت، غیرت دست

بدهد، جدیت و فعالیت عجیبی می کند)

بیر کبشی یوز ایشی (یک سر و هزار سودا)

بیر گوزو آلچاده بیر بیر گوزو سیده سالیر = چتر گوز (کسی که گردی چشمانش

از حالت طبیعی انحراف داشته باشد)

بیر گونوم وار سنین اوچون (روزی تلافی بدی هایت را خواهم کرد)

بیری گتدیر، بیری گلیر (مثلا آنها عیقه قصد اذیت دارند)

بیرینه دتدی لر توماننن باغی قیر یلنیجا قاولارام، دتدی سنده من ایلن

قاجاقسان یا یوخ

بیر پنین دریسینه گیرمک (تحریک و اغوا کردن کسی)

۱- ساققا - یک قاب است که گاهی با کندن آن از طرف گودی، تویش سرب مذاب می ریختند که سنگین شود. با کوبیدن آن به ردیف قابهای داخل دایره، آنها را از دایره بیرون می انداختند و تصاحب می کردند. البته از «ساققا» در شکل های دیگر بازی با قاب مانند «قلعه شک» هم استفاده می کردند.

بیرینین یابین الله مک (تحریک یک فرد که موجب شود از جایش در برود یا موجب شود که از جاده عفاف خارج گردد)

بیز بوئوین گلینی بیک (۱)

بیزیم آرامیزدا منیم سنین یوخذو (اختیار مال و ثروت من دست شماست)

بیزیمکی بئله دیر، پئنه ده باخ (اخلاق و رفتار ما با تو اینطوری خلاف میلست

است ببین آیا می‌توانی قبول کنی)

بیلدیگین قارینیندا (هر چه می‌دانی مخفی نگهدار و چیزی مگو)

بیلمه بیرم یئرین آلتیندایام یا اوستونده (طوری خودم را کم کرده‌ام که قادر

به تشخیص موقعیت خود نیستم)

بیلن بیر گولر، بیلمه ین ایکی گولر

بئله کی با خیرام سندن منه یولداش اولان چیخماز

بئینیمی قاز ما گوره ک (به آدم پرحرف و بی‌په‌وده گو گفته می‌شود)

۱- در یکی از دهات اطراف ماکو مرد ثروتمندی دختر ترشیده‌اش را به دهی دیگر شوهر داد. در دهات افرادی هستند که اسب کرایه می‌دهند و خودشان پیاده دنبال اسب تا مقصد می‌روند و اسب را برمی‌گردانند. در روز معین دختر و پنگه‌اش را سوار اسب نموده به ده شوهرروانه کردند. در راه مرد صاحب اسب می‌دید که اسب جلو می‌زند و او عقب می‌ماند با خودش گفت آیا من پیر شده‌ام؟ متوجه شد که نه، دختر پی در پی پاهایش را به شکم اسب می‌کوبد. به خانه داماد که رسیدند، ساعاتی بعد پنگه گفت دیر وقت است و صاحب اسب باید به خانه‌اش برگردد. لذا عروس و داماد را دست بدست هم بدهید تا دستمال زفاف را این مرد به خانه پدر عروس برگرداند. پنگه فانوس را برداشت و یکی یکی افراد خانواده را به عروس نشان می‌داد: این شوهرت است، این پدر شوهرت است. عروس گفت: من بوئو . . .

پ

پای اوسته چیخماق (سر زده به غذا خوردن دوستان یا اقوام رسیدن)

پح آتاوینان (در مقام تعجب گفته می شود)

پل قاتماق (به بازی یا معامله یا کاری اختلاف انداختن و مانع شدن)

پ . . . یئمهگی بس ده گیل بیرده حکیم لیک ائیله بیر (۱)

پیس اولما سا یساخشی نین قدری بیلنیمز

پیشیک بزه بیر - گربه بزک می کند (کلک جور می کند)

پیشیک کیمی بالاسین دیشینده دولاندیریر

پیشیگین قویروغو قاوالا ده گدی گومبولدادی (اگر بین افراد یک خانواده شک

و سو برظن و اختلاف وجود داشته باشد کوچکترین عملی باعث دعوا می شود)

پیشیگینه توی دوتوب (الکی خوش است)

پیشیگین یئددی جانی وار (گربه جان سخت است)

پی یی ، یوخ ده (بعنوان تمسخر در جواب حرف کسی گفته می شود)

۱- فکر می کنم این مثل از ادبیات دیگران گرفته شده باشد . بهر حال آنچه شنیده ام می نویسم . می گویند سالی زمستان خیلی سخت شد . همه جا را برف گرفت . مرغان برای خوردن چیزی پیدا نمی کردند . یک جا جمع شده و چاره اندیشی کردند کلاغ گفت : بیایید من شمارا جایی می برم . مرغان به هوا بلند شدند . ضمن پرواز در اطراف ده سیاهی هایی بچشم می خورد . به اشاره کلاغ فرود آمدند و مشغول خوردن شدند . مرغها پرسیدند این چی هست که می خوریم ؟ کلاغ گفت به این می گویند « لقمه الصباح » و برای سلامتی خوب است . یکی از مرغان که می دانست آن چه چیز است و کنار ایستاده بود به کلاغ گفت : پ . . .

ت

تاپیلان تاپانین اولسایدی، ناخیر چی اوزونه بیر بگ ایدی
تاسمیز دامدان دوشوب (سر و صدایش در آمده و همه از اوضاع ما مطلع شده‌اند)
تا ماری دان آل وئر دادانا - از کسی که نخورده و حسرت خوردنش را دارد
بگیر، به کسی بده که چشیده است (حرص و ولع دومی از اولی بیشتر است)
تانری هئج کسی کاسیبلیق ایله امتحانا چکمه سین
تپه دن دئر ناقا جهیم جیلاق سو اولدو - از فرق سر تا ناخن خیس آب شد
تئز تئز دی قوی یادیندان چیخماسین (مثلاً" کسی به فردی می‌گوید فلان قدر
بمن مقروضی. او جواب می‌دهد: تئز تئز . . . .)
تکه تک دئییب لر، جۆته جۆت - در هنگام دعوا اصول جوانمردی آنست که
یک نفر با یک نفر و دو نفر با دو نفر روبرو شوند (موقعی گفته می‌شود که چند
نفر بریزند سر یک نفر)
تنبل اوکوز (به کسی می‌گویند که به کار تن در ندهد)
تو پر اقدا امیشدیرمک (۱)

توپراق سندن اوجا دؤرسون (بمیری)

۱- وقتی مادر درباره فرزند مرده‌اش صحبت می‌کند می‌گوید او را در خاک شیر دادم.

تُو دئییرسن گوئده دونور۔ وقتی می گویی "تو" در هوا یخ می بندد (هوا خیلی

سرداست)

توکلوموتال (۱) پنیری یاخشی ساخلایار

تومانین باشینا اورتوب گله جک اوستونه (آن زن بی حیا تنبانش را به سرش

کرده برای دعوا به سراغ تو خواهد آمد)

تهران گلیب دیک خانا اوستونه (۲) - تهران آمده به میدان "دیک خانه"

تیره تو پبازدان - غفلتا" - ناگهانی

۱- موتال - نوعی خیک، مخصوص نگهداری روغن و پنیر
۲- حدود چهل و چند سال قبل نام محوطه تقریباً وسیعی بود مقابل خانه‌ای که در آن
برنج کوبی وجود داشت، واقع در محله شهانق شهر خوی، که الان جزء بلوار شهانق
است. در خوی اگر کسی فارسی صحبت می‌کرد یا به سخنانش کلمات فارسی قاطبی
می‌کرد به تمسخر می‌گفتند: تهران گلیب...

ج

جان آتیر گله (برای آمدن خیلی سعی می‌کند)

جانین چیخایدی (مثال : جانین چیخایدی درسه باخایدین، ایندی بویوم
رن اولارسان)

جد دمین سودا الی یوخذو - جدم بلد نیست در آب شنا کند (کاری که از
من می‌خواهی مایل به انجام آن نیستم)

جله قیز میشین بییری دی . باخ : آناسینین امجگین کسن

جوچه قابیغیندان چیخار قا بیغین بگنمهز (به کسی گفته می‌شود که پدر و مادر
یا فامیلش را نمی‌پسندد)

جولغا اولمامیش کلف اوغورلا بییر (کاری را یاد نگرفته خلافتاری آن را انجام
می‌دهد)

جیبینده قاقاوار اوزاق گزیر (۱)

جیبینه سوک (۲) ویرسان توز قالخار - به جیبش سک بزنی گرد بلند می‌شود
(بی پول است)

۱- بعضی بچه‌ها وقتی در جیب خوردنی دارند، دور از بچه‌های همبازی‌شان آن را
می‌خورند بعد می‌آیند قاطی بچه‌ها می‌شوند .

۲- ظننیمجه ، دو مسوک ، ده ، سوک ، کلمه سنیدن دیر

جیققیلی کیشی داغ ینمیشی - مرد کوچک اندام ، میوه کوه
جیکی ده سنین دیر، بۆکی ده (۱) (در هر صورت نفعش بتو می رسد)
جینلی باخمالی اولوب - اجنی شده - عقلش زایل شده
جینی دوتاندا اوزون گورمه (وقتی عصبانی می شود مهار شدنی نیست)

۱- جیک - حالت روانفادن طرف گودی قاپ . بوک حالت روشن پشت قاپ

چ

چاریق تاپان دؤلاغین دا تاپار

چوڭ اوز وئرسن آدامین باشینا آتلانار (آدم سرتق و بی تربیت)

چورهک آتلی اولسون سن پیادا (نفرین مادر به فرزند ناخلفش که سخت موجب آزردهگی او شده)

چوروکچولوک ائیله مه (یک موضوع را زیاد تکرار مکن)

چولمک دئیغیرلانار دؤواغین تاپار - دیزی می غلطد و سر پوشش را پیدا می کند
(هر کس باب و همتای خود را می باید)

چیخان قان دامار دا دؤرماس (وقتی به کسی زبانی برسد برای تسلی خاطر او گفته می شود)

چیخدی اوتوردو اوقلمه نین باشیندا - ارفت نشست بالای آن درخت تبریزی
(غرور ورش داشت)

چیباغ اوز دیبینه ایشیق سالماز (در موردی گفته می شود که کسی بغیر از اقوام و نزدیکان به همه نفع می رساند)

چیگین لریدن نفس آلیر (کسی که در موقع حرف زدن خیلی زور می کشد و تو شکمی حرف می زند)

چیندیر قییش (کسی که در کشتی حریف را محکم می‌گیرد و تا مغلوب نکند ول
نمی‌کند)

چی دانیشان - کسی که ناپخته حرف می‌زند (کسی که حرف زدنش طعنه آمیز
است و موجب آزردهی دیگران می‌شود)

ح

حسن سُوْخْدُو دِه گِیرمانی دِه گِیل کی - آسیاب «حسن سوخدو» که نیست

(نوبت را رعایت کن)

حلال خوشون اُولسون

حلوانی باشیندا دُولاندیریر (به پیر مردی گفته می‌شود که پایش لب گور است)

حله سن چُوخ قالیرسان (هنوز خیلی زیاد می‌ماند تا این چیزها را بفهمی)

حَنک - حَنک دِیْبی دِه یِه نَک (۱) - شوخی - شوخی آخرش دعوا

خ

خانیم قِیز خالاسینا چکر قوچ ایگید دایی سینا

خلقی اوزونه گولدورمه (با کارهایت مردم را به خودت نخدان)

خنجر نبین قاشی اگیلدی؟ (حرف ما بهت برخورد؟)

خُوروز کیمی یان سالیر

۱- دِه یِه نَک - چوب دست بلند چوپانها

خوړوزون باشين بېر دفعه كسرلر (مثلا) : در كشتي يك بار زمينت زدهام

اصرار مكن بازهم كشتي بگيريم (

خپنگ اولدو - شرم زدهشد

خپنو اولدو - ديق شد

د

دابانین چکیر- پاشنه‌هایش را می‌کشد (اورا تحریک و ترغیب و اغوا برای اقدام به کاری می‌کند)

دادی داماغینا چیخیب (توی دهانش مزه کرده و حریص شده)

داری یادا قابی وار- برای ارزن هم ظرف دارد (آدم قانعی است)

داش مندن ساویشسین هر کیمه ده گیر ده گسین

داشین دوْشون - فکرکن

دالین یانسین بالا (مادر وقتی از دست بچه اش ذله می‌شود می‌گوید)

داماق گوْتورمک (۱) (انگشت کشیدن به سقف دهان بچه)

دام دوْروب بنانی سوْواییر - بام اطاق پا شده و بنا را گاه گل مالی می‌کند

(کارها وارونه شده)

دام دوْوار آدام گتیریب (بام و دیوار پر از آدم تماشاچی شده)

دانیشاند آغیزیندان اود توْکولور - موقع صحبت کردن از دهانش آتش می‌ریزد

(با قدرت سخن رانی می‌کند)

۱- وقتی بچه از چیزی ترسیده باشد، مادرش یا کس دیگر معمولاً یک نفر زن کف دست راستش را به زمین می‌کوبد و انگشت سبابه‌اش را به سقف دهان بچه می‌کشد. که البته از نظر بهداشتی خوب نیست

دانشاندا آغیزیندان هدیک (۱) تۆکولور

دانشاندا آغیزین یاسدیلا ییر- با ناز و کرشمه حرف می زند

داوار اولمایان یئرده گنچی یه مشهدی عبدالکریم آقا دیپیرلر

داها اونو گورنمزیسی (دیگر کار از کار گذشته)

داها بونا سوز یو خودو (خیلی خوب و بی عیب است)

داها بونه دی سی یو خودو- دیگر چرا اینجایش اینجوری است ندارد (عیب و

ایرادی ندارد)

دایین دامبیلینی یئسین (۲) - داعیات دولت را بخورد

دبیز توربادا قالسین - رسم و عادت تان در توبره بماند (این رسم و قاعده ای

که دارید خوب نیست)

درددن گوزون آچماییر

دریسینی یار بئر شاهینی چیخارد - پوستش را بشکاف و سکه یک شاهی را بیرون

بیاور (آدم خسیسی است)

دعوا دا آغاچ آرالیقدا کیناده گر

دئگینن دیلین شیشسین دینمه دا - بمن بگو زبانت ورم کند حرف نزن دیگر

(کسی که با حرفش موجب رنجش دوستش شده در غیاب او این جمله را

می گوید)

دوتانا دئییر دوت قاجانا دئییر قاج

۱- وقتی بچه ای برای اولین بار دندان در می آورد، مادرش برای او «هدیک» می پزد که همان گندم آب پز است.

۲- دکانداری پسر خواهر کوچکش را به دکانش آورده بود. چند نفر از رفقای دکاندار هم آنجا جمع بودند. یکی از اینها چند دفعه به بچه گفت «دایین دامبیلینی یئسین» بالاخره بچه عصبانی شد و گفت «داییم سنین دامبیلینی یئسین»

دُور اوردادا گئیرر وئرر - باهست آنجا می آورد می دهد (به مزاح در جواب کسی گفته می شود که امانت، طلب یا حق خودش را می خواهد یا با قلدری چیزی طلب می کند)

دوکان اولوب بيله سینه - برایش دکان شده (از چیزی بدش می آید. وقتی اسم آن چیز را می آورند عصبانی می شود)

دوینیا فیرلداق خانادیر، احسن اونو چئویره نه

دووالیق اولوب - باخ : جینلی ...

دویماییبسان قول لارینی چیرمالاگل منی ده یی

ده ده دن اوغول اولار (از پدر با غیرت، پسر با غیرت به وجود می آید)

ده ده سینین کوهنه بورجونا وئردی

ده ده نه نه سین قاتدی قاریش دیردی - هر چه فحش بود نثار پدر و مادر او کرد

ده ده ن پیسین بالا خانیم (در مقام استهزاء به کسی می گویند که پا از گلیم خود

فرا تر نهاده یا به مقامی بالاتر از طبقه اجتماعی خاص خود رسیده)

ده ده نین باشی اوچون (در مقام استهزاء گفته می شود)

ده لی دولو (آدم پر زور و تنومند که در گفتارش صادق و رک است)

ده لیک آختاریر بارماق گئچیرده (در پی عیب جوئی دیگران است)

ده لی نین باشیندا قلمه آغاجی بیتمزکی

ده وه بوینوز چیخارداندا، قوم چیچک آچاندا (و عده ای که هیچ وقت عملی

نخواهد شد)

ده وه کینی وار - کین شتر دارد

دهوه‌نین ده دیزینی باغلایار (کسی که به زندان افتاده برای قوت قلب دادن به نزدیکان او می‌گویند)

دهین یثری یاخیندادیر (زود رنج است)

ده پهر دهیمه زینه ساتدیم (ارزان فروختم)

دیبی بودو - نهایت اینست که (مثال: دیببی بود و ساواشماقاچکه)

دیبی سۇدان ده‌گیل کی (بالاخره این چیز تمام خواهد شد)

دیرناق چالانلار (کسانی که آدم را در روز گرفتاری، مصیبت، نداری یا . . . مسخره می‌کنند)

دیشیم دیشیمی کسیر (از فرط حرص و غضب)

دیشین آشر بیر چک قورتول، قونشون بیسدی چیخ قورتول، آروادین

پیسدی بوشاقورتول. آمان آمان اولادین پیسی

دیشینین دیبیندن چیخانی اونا دئدی (فحش و ناسزا)

دیل دوداق تپیمک (مثال: قورخوسوندان دیل دودا قی تپیدی)

دیل سیز آغیزسیز = فاغیر - مظلوم آدام

دیلنچی دن دیلندیم کوربولچو یا راست گلدیم

دیلینی قوی قاریننادینمه .

دیله پای چیخماق (اگر کسی غذایی را که سهم یک نفر دیگر است بخورد

می‌گویند به زبانش «پای» در می‌آید یعنی چیزوه‌کیمی بیر شئی)

دیلی ایله ایلانی یوودادن چیخاردار (آدم چرب زبانی است)

دیلی پئتیک (کسی که لکنت زبان دارد)

دیلی چونمه بیر (مثال : دیلی چونمه بیر دییه شاماگل گئدک بیزه)

دیلی دئییر گ . . . یئییر (هم فحش می دهد و هم کتک می خورد)

دیلیمین اوجوندادی توپورسم یئرہ دوشهر (در مرز سین فراموشی و گفتار است)

دیلیندن بیر قو پماییر دییه مثلا' بوگول سنین

دینمه دیکجه آرتیریر (آدم هر چه می خواهد جواب ندهد او به گزاف گویی و

فحش و ناسزایش اضافه می کند)

دی یاخشی (مثال : دامی کورودون؟ دی یاخشی گل ناهارینی بی)

ر

رحمتلیک باشینی قاوزا، گۆر اوعولون نه ایشلردن چیخیر

رُوحوباجالاری گزیر (از فرط خوشحالی)

رُوحوم اونا باغلیدیر (خیلی دوستش دارم)

رُوحونون خبری اولمادی (مثلاً) : طوری دزیدند که صاحب مال روحش هم

خبر دار نشد)

ز

زور ایله بوینو ناقویماق

زیر تاپیرت ائيله مه - زرت پرت مکن

س

سارا لمیش! (ای آدم زرد شده مریض!)
ساققالینین هر توکوندن بئر شیطان آسلا نیب
سالدی انگینین آلتبنا (طرف مقابل را به زیر چانه اش انداخت و شروع به
پرحرفی و وراحتی کرد)
سامان آلتدان سویئریدن (آدم حيله گر و فریب کار)
سامان چوپو، ایله شوربا قیزدیرماق، باخ شوربا . . . . .
ساو اشاندا باریشماقا اوز ساخلا
سحرین چاغی ائله بئر کله پایي گتیریب (این سخن را کسی می گوید که صبح
زود در خانه اش را با عجله بکوبند)
سئرچه کیمی، بوش دوتسان اوچاجاق، برک دوتسان س . . .
سئرچه یاتاندا دالی اوسته یاتار و قیش لارین گوکه قاوزاپار کی گوک بیخیلسا
دوتسون
سسی ایندی یئردن چیخیر (با اتکاء به راحتی خودش مشکلات را کوچک جلوه
می دهد)
سسی سوزون باسیر (در موقع حرف زدن طوری داد و فریاد راه می اندازد که

معلوم نمی‌شود چه می‌گوید)

سسی قارینیندان گلیر (تو شکمی حرف می‌زند)

سسین سال آلتدان گلسین (صدایت از قبر بیاید)

سفته‌لرین رُوحو شاد اولسون (وقتی از کسی حرکتی غیر عاقلانه سر بزند
می‌گویند)

سفتههین باشیندا قلمه آغاجی بیتمزکی

سن اولسن قار قالار قره گییه رلر (در مقام استهزاء)

سن اونون گوزونوده پوفله‌یه بیلمزسن

سن ایله منیمکی دوتماز (باهم جور در نمی‌آییم)

سن بییر یئییب ایچمیش، من بییر ایچی گنچمیش

سن دووراما قین باشارسان من ده یئمه گین باشارام

سنده ایشلروار! (زیر سر تو حیل‌هایی است!)

سن سایدیقینی سای گور فلک نه ساییر

سن گوندوز گند ن یول لاری من گنجه گنتمیشم

سنلی ده اولار سنسیزده جهد ائیله‌سنلی اولسون

سن هارا، بورا هارا (توکجا، اینجا کجا)

سنه ائیله آش بی شیریم کی نوخود لاری باشیندان بئکه اولسون

سنه ده اوزوئردیک (به تو هم رودادیم داری از حد خودت خارج می‌شوی)

سنی چوخ ایسته‌بیرم آما اوزومو سندن چوخ ایسته‌بیرم

سنی قویدوم دوراسان بورادا، داها دالینجا دوشوب گزمه‌یم

سنی گۆرۆم قان اندره سن

سنین آیاقین بیلهنی منیم باشیم دابیلمز

سنین ایشین دۆز اولسون دۆنیا سنه گۆز اولسون

سنین قویر وقوندان منه الک چیخماز

سنین قیئیمینی اونا وئرمرم - تعصب ، (یا چیزی از این قبیل) تو رابه او

نمی دهم (تو برای من بیشتر از او ارزش داری)

سنین کیمی لری من بارماق اوسته اوینادارام

سنین یئرینه اولسایدیم ، ایکی قارینیم اولسایدی بیرین بیئرتمشیدیم (اگر من

بجای تو بودم این اهانت را تحمل نمی کردم ، البته به شوخی گفته می شود)

سۆبۆکاسادا - آب در این کاسه (با گذشته کار نداشته باش وضعیت فعلی

اینطور است)

سۆپورله دی باسدی آلتینا ، باخ : اونا آلدی یاتدی

سۆزساولی آداما اوخشاییرسان (انگار گله و شکایتی داری)

سۆز قورتولان ده گیل (اگر بخواهیم در باره این موضوع صحبت کنیم تمام شدنی

نیست ، حرف برای گفتن زیاد است)

سۆزوات یئرله یییه سی گۆتوره ر (تو حرفت را بگو کسی که حرف به او مربوط

می شود متوجه می گردد)

سۆز گویده قاپیر (آدم با هوشی است)

سۆزومو آغیزیمدا قویدو (حرفم را برید)

سۆسوزومدان اوره گیم کوره گیمه یاپیشیر

سُوزومدان دَیْلیم چِخیر

سُو قیز دیراندا بیزه خبری ده‌گروقتی می‌خواهد آب گرم کند به ما خبر
می‌دهد (مارا به خیر و شر خود دعوت می‌کند)

سُونجوق آتما قیسیر قالارسان (جفتک نینداز نازا می‌مانی)

سئوینجه گیندن چیچگی چاتلادی (از شادی گل از گلش شکفت)

سُویو ساویلیمیش ده‌گیرمان کییمی (مثل آسهای که آبش را کنار زده باشند،
ساکت و بیکار مانده)

سُیخیب سُویون چیخارتدیلار (اورا تحت فشار یا شکنجه قرار دادند)

سیر یخ چکدیلر (تالان کردند یا خوردند و تمام کردند)

سیز ساواشامن تماشا

سیزه اوزون اولسا منه یئرایله گئدیر (اگر این کار برای شما عیب باشد برای
من عیب بزرگی است)

سیزین النیزده اسیر اولدوم آخی (بیش از این مرا اذیت نکنید)

ش

شور با قیز دیر ماق (چاپلوسی و تملق کردن)

شیرین جانیملا الله شیرم . - با جان شیرین خود در کشاکش هستم

(عذاب می‌کشم)

شیش اوتور یئرینده (بتمرگ)

شیشه تاخیب دوتدو تندپره (شروع کرد به آزار و اذیت و شکنجه دادن به او)

شیطانا بۆرک تیکیر باشینی دا دهلیک قویور (آدم مکار و حيله بازی است)

شیطان بیلر شیطان هارادا یاتیر (افراد هم صنف شگرد کار یکدیگر را می‌دانند)

شیطاتین ک . . . گۆلله‌سی دیر (آدم زرنک و خبیثی است)

ص

صانديق تُولاسی کیمی هارا یا گئدیرم دوشوب دالیمجا گلیر

صوندان گۆرموش (کسی که بعداً" به مال و مقام رسیده باشد) نا نجیب

ع

عاری یثیب ناموسو قویوب آلتینا (عصمت و حیا ندارد)

عزیز اولسان

عقلی کسمه پیر (عقلش قد نمی دهد)

عننقیقه آدامسان - آدم عجیبی هستی

ف

فتحعلیان مشقی وثردی (اورا اذیت و آزار کرد)

فلکین مین بیر اوپونووار، مین بیری ده منیم باشیمدا - هرچه درد و بلا هست

سرمن می آید

فیل اوغلو فلک گه سن ایله باشارانماز (آدم لجوج و یک دنده ای هستی)

ق

قاب قاشیقا قویمالی ده گیل (آدم ناجور و ناشایسته‌ای است. لیاقت آن را ندارد که او را به خانواده نزدیک کرد)

قاپالاغین گوتوردو = قاوالادی

قاپان قاپیش دو شدوکی گل گورهن (همه هجوم آوردند به قاپیدن)
قادران آلیم دا بودیلدن چیخیر زهر ماردا، نه یاخشی دیرکی قادران آلیم

دپیه سن

قادران گوزملی بوخدو آفتابا گوتورورلرا وستونه (به کسی گفته می‌شود که در موقع ازدواج بدون توجه به عصمت و نجابت و کمال دختر فقط خواهان

زیبایی ظاهری است)

قارقا قجیرکیمی داغیتدیلار (همانطور که کلاغها و عقابها لاشه حیوانات را

تکه پاره می‌کنند، مردم هم فلان چیز را تالان زده و تمام کردند)

قارینیندا پالتار یووولار؟ - درشکمت لباس می‌شویند؟ (چرا اینقدر زیاد آب

می‌خوری)

قارینین یاسدان چیخارتدی - شکمی از عزا در آورد

قاز کیمی نه بویونونو اوزادیرسان؟ بؤکیشی بۇرادا قیزیل کیمی سۆز دئییر (۱)

قاش قاباقلی آدام - آدم عبوس

قاش قاباقین ساللاییر ائله بیّر بیژیاغلی یئمیشیک بویاوان

قاش قاباقینی بیّر باتمان بال ائله یئمک اولماز (خیلی آدم عیوسی است)

قاشینماقی منیم باشیمدا دوتدو (کار همه را راه انداخت ، نوبت بمن که رسید

مانع تراشی یا ادا و اطورش شروع شد)

قان اوددوردو (به او زجر و عذاب داد)

قایننا بله شهسن

قاینادی سووون چکدی

جوشید و آبش را تمام کرد (در مناسبت های مختلف بکار می رود)

قاینینی یالایاسان بالا

قاویرماسی باسیب (۲) (قیمه اش با روغن اشباع شده)

قایننا ماغا یئنه سیغیراتی - برای جوشاندن در آب، گوشت گاو مقاوم تر است

قره آغاج کولگه سی ده گیل کی او توروب گنده سن (مثلا) وقتی قهوه چی این

را می گوید منظورش این است که به قهوه خانه آمده ای باید چایی بخوری)

۱- دونفر باهم دعوا داشتند. یکی از آنها یک غاز بعنوان رشوه به خانه قاضی برد و در حیاط رها کرد. وقتی دونفر پیش قاضی نشستند، قاضی طرف غاز آورنده را گرفته و به نفع او سخن می گفت. فرد دیگر که چنین دید، طوری که قاضی متوجه شود، چند سکه طلا زیرتشکجه قاضی گذاشت. قاضی حرفش را عوض کرده و طرف فرد اخیر را گرفت. غاز آورنده که چنین دید برای متوجه کردن قاضی گاهی گردنش را دراز کرده و به حیاط نگاه می کرد. قاضی گفت: غازکیمی...

۲- در سالهای قبل بیشتر معمول بود در خانهها در پاییز برای آذوقه زمستان گوسفندی زبیح می کردند و قیمه می نمودند. قیمه را در ظرفهای بزرگ مثلا در حلبی های درب دار می ریختند. سعی بر این بود که روغن گوشت را بپوشاند. اگر چنین می شد می گفتند «فلان کسین قاویرماسی باسیب». البته به همسایه ها و آشنایان اشکنه که در تویش چند تکه گوشت هم انداخته می شد می فرستادند.

قره بخت آدامی دهوه اوسته بووه سانجار

قره خبرین گلسین (خبر مرگت بیاید)

قمه سالماق (به فشار گذاشتن کسی برای انجام کاری)

قوجالیبسان پئزهور (۱)

قودئیرسن قولاق دوتولور (محل خالی از جنپنده و ساکت و بی صدارا

می‌رساند)

قوربانام اوپاماناکي یئرینه یاخشی سی گله (مثلاً" به کسی گفته می‌شود که

بخواهد زنش را طلاق داده و زن دیگری بگیرد)

قوره دییه وئره وئره دوشهر مس بهاسینا (بخاطر ارزانی، به چیزهای کم ارزش

و بی دوام آنقدر پول داده می‌شود که با جمع این پولها می‌شد چیز

مسی خرید)

قوشون قانادیندادا اولسا گتیره جگم

قوتوغونا قارپیز یئرله شیر = قولتوقلاری شیشیب (مغرور شده)

قوناق چاغیراندانی، یا چیلویه چاغیرارلار یا کروانا

قوناقدان سالینان قاز انجدی (میوه و خوراکی که بتوان از دست مهمان نجات

داد منفعت است. البته به شوخی گفته می‌شود)

قوون ییین قورتولدو، قابیق گمیرن قورتولما یا جاق

قوی اولدوزلاری سنین چینگیننه تپکسینلر (تو بمن مهلت نمیدهی این کار

معمولی را انجام بدهم. باشد تو به آنها خوش خدمتی بکن تا به تو درجه

۱- پئزهور- آدم گنده و درشت هیکل

بدهند)

قوی جهنم اولا - بگذار گورش را گم کند

قویروق اله وئرمه بیر (دم به تله نمی دهد)

قویروغونوبئلینه قویوب منی دؤلاندیریر (مثل عقرب دمش را به کمرش گذاشته

و مرا تعقیب می کند و متر صد است که زهرش را بمن بریزد)

قوی گنت ایشینه (برو پی کارت)

قویماییرلارگ ... پئرده ده گه (نمی گذارند دمی نشسته استراحت کند یا جنسی

که به بازار آمده فوراً تمام می شود)

قویونوندایومور تابیشیر (جوان است)

قویوب قاباغینا چکیر (مثلاً پرستاری فرزند معلولش را بعهده دارد و غم و

غصه او را می خورد)

قیراغین قاتلادی - مرد

قیرخ یاشیندا قیللی دانا، تازه دوشوبدو میدانا

قیر قولایدی - وضعیت خطرناک است

قیزدیرماسین دا بئیرینه وئرمز - تبش را هم به کسی نمی دهد (خسیس است)

قیزی اره وئرمه میش، ساخلاییب تورشو باشینا قویماجاییق کی

قیزمیز ائلچی قاباغیندادی (هر لحظه امکان دارد برای دخترمان خواستگار

بیاید)

قیزین گوزملین آل، ایچلی ده چیخارشانسینا، ایچسیزده چیخارشانسینا

قیشین خوشلوغونا، کوردون دوستلوغونا اینانما (اگر در زمستان دیدی هوا

خوب و گرم شد ، باور مکن که همیشگی است ، چه بعد از کوتاه مدتی سوز و سرما
برمیگردد . به دوستی کرد هم همینطور)

ک

کار ائشیتمز اُیدورار

کاسیبلیقین داشین آتدی (از فقر خلاص شد)

کسن کسندن مرتضی علی هرایکیسیندن (کسی که مال مردم را بریده و حرام می خورد، کس دیگری هم او را می برد و حضرت علی دست هر دو را می برد)

کلفجه سی قاریشیب (وضعش مغشوش شده)

کوزپئشمان قاییتدی (دست از پا دراز تر برگشت)

کهنه قیبرلری سؤکمه (خاطرات تلخ و کدورت آور گذشته را دوباره به یاد ما

نهنداز)

کیچیکین - کچیک یئری وار، بویوگون بویوک یئری

کیمه بیغیرسان (اینقدر خست بخرج می دهی و دنیا را به خود سخت می گیری

مال و ثروت را به چه کسی جمع می کنی که بعد از مرگت به او خواهد رسید)

کیمین اوستونه دووگوتوروبسن

کیمین اولی کیمین آخری (کسانی - اولشان خوشبخت و آخرشان بدبختند و

کسانی اولشان در رنج و عذاب و آخرشان قرین سعادت و کامیابی است)

گ

گنت آشیق اوینا ما قنین داليجا - برو دنبال قاپ بازیات (هنوز بچه هستی)

گنت اوژ تایینی تاپ

گنتدیکجه دوه کیمی دالی ایشه پیر

گنتمه گوزومدن گنهمره م اوژومدن

گنت هااا گنت - رفت و رفت (مثال : گنت هااا گنت یئتیشدی پیر چوبانا)

گنت هانسی داش برکدی باشینی چال اوْنا (حالا که به نصیحت من گوش

نمی کنی ، برو پی هر کاری که بدبختی اش بیشتر است)

گنجه گوندوز منی قویوب قاباغینا دانلاییر

گنچی قالیب جان هایینا قصاب پیی آختاریر

گنْدیب کوم بلله مگه (۱) - رفته برای نشان کردن آغل گوسفندان که شب برای

دزدی گوسفند برود

گزه گن آنانین چنزه گن بالاسی اولار

گلیب اوْداشلاری ییغارام بئلینه (در مقام تحدید گفته می شود)

گلینین آباغی ، چوبانین دایاغی (مثلاً) سنی مککه لیک ائدهر - خوش قدمی

۱- وقتی یکی می پرسد فلان کس کجاست در جواب بشوخی این جمله گفته می شود .

عروس و چوب دست چوپان موجب افزایش مال و ثروت تو می‌شود
گوڭگین اوردادا قویلاپیبلار (به کسی گفته می‌شود که به محلی علاقمند است و
خیلی به آنجا رفت و آمد می‌کند و مایل است آنجا بماند)
گ . . . باشی ایله اویناپیر

گ . . . ایله قاپی آچماییپسان (صاحب زن و فرزند نشده‌ای تا وقتی با دستهای
پر از بازار به خانه می‌آیی در را با ک ۰۰۰ باز کنی)

گ . . . ایله گویه چیخسان دا

گوژدن قویما (نگذار کم شود یا در برود)

گوژلری آلچی تاوا آتیر (۱)

گوژلری اللرده قالب (که چیزی برایش بدهند)

گوژلری ایلدیر بیلدیر چالیر

گوژ وئریر ایشیق وئرمه پیر (او را خیلی اذیت می‌کند)

گوژومه دوروب (انجام این کار برایم سخت می‌نماید)

گوژون اوستونده اولسون (مواظب او باش)

گوژون یومدو آغیزین آجدی (شروع به فحش دادن کرد)

گوژونو آچ اوزمه‌باخ، من سن دین آداملاردان ده گیلیم

گوژو داغاناق (کسیکه با وجود داشتن زن شرعی چشمش دنبال زن و دختر

مردم است)

۱- دو حالت از ایستادن قاپ، شبیه ایستادن قوطی کبریت که کنار سیاه رو بشود .
آلچی حالتی از ایستادن است که پهلوی تقریباً گود رو بشود .

گوزه تله یه سن - منتظر باشی (مثلا) این چیز ! که ادعا داری، مال تو
نیست)

گونوقالین آدام - آدم پوست کلفت (کسیکه مقاومتش در مقابل شدايد يا
فحش يا امثالهم بیشتر است)

گویه چیخیر - به آسمان می رود (عصبانی می شود)

(مثال : فلان کسه دپینده «یا مادور» گویه چیخیر - جینله نیر)

مالیم یُوخ دیوان آپارا، ایمانیم یُوخ شیطان آپارا (بخاطر چه چیز باید بترسم)
 ماما اوْن اولسادا گوچ دوغانا دوشه ر
 مایا باتدی (منفعت که نکرد هیچ، سرمایه هم از بین رفت)
 مایا باش چئخماق (نه سود نه زیان کردن)
 مایا وئیرماق (انجام عملی که موجب بهم خوردن معامله یا توافق دیگران شود)
 مئرات قالاسان (صاحب بمیرد و بی صاحب بمانی)
 مئراتین باشیناده گسین (صاحب مردهات به سرت بخورد)
 مستراح بوجوجاغی دا اولسا آدامین اوزنونکو اولسون (سخن کسانی که خانه
 ندارند و مستاجرند)
 معده گوچونه دانیشماق (سخن غیر عاقلانه گفتن)
 من ایله سنینکی آلاها قالیب (بالاخره روزی باهم دعوا خواهیم کرد)
 من ایله سنین نه آلیب وئرمم - من و تو با هم چه دادوستدی داریم (ازمن
 دست بردار و برو پی کارت)
 من بئله قشنگ من بئله گوژهل منی ده سویا گوندهررلر (ماخود از یک داستان
 قدیمی)

مندن بئش بتهر - پنج بار بدتر از من (مثال: بۇدا مندن بئش بتهر شانسی
بوخدو)

من دئپیرم دامدان داما، بۇدئپیر جیر یغیمی یاما
من سایانی قورد یئسین

منه جوچه باسدیرماق دوشمهز (من به کاری که نتیجه آن برایم نامعلوم و مشکوک
است وارد نمی‌شوم)

منه نه اولدون کی مندن اولانانه اولاسان (چه محبت و دلسوزی برای من کردی
که برای فرزندم هم بنمائی)

منی بیر پوللوق ائپله دی قویدو اورایا (مرا در نزد دیگران از ارزش انداخت
منیم اللریم پیلوو یئمه بیرکی (اگر بخواهی مرا بزنی دستهای من هم حاضرند
تو را بزمن)

منیم اللریمی پیشیک یئمه ییب کی (مترادف با مثال قبل)

منیم اوره گیمین باشی یاناندا هنج کسین اته گنین اوجودا یانماز (مثلاً "خطاب
به فرزند)

منیم باشیما قالماسین اوینو گتیردی (بلائی نماند که سرمن نیاورده باشد)

منیم سوزومدن چیخماز (ازمن حرف شنوی دارد)

منیمکی منده گدی (اوضاعم بکلی خراب شد)

مهله سه اتی پئیپلر - اگر مثل آهو و گاو و گوسفند و... صدا در بیاورد گوشتش

خوردنی می‌شود (آدم پاک، مهربان، خوب و بی‌آزاری است)

میتلینه (۱) وٲردیلار (آنقدر زدند که تکه پاره شد)

مٲر تینین باشی یاریمدی (مایل به شوخی و مزاح و سرسر گذاشتن به این و آن است)

مٲس مٲس دئیینجهدی مصطفی (چرا طول میدهی منظورت را بگو)
مٲسیغین ساللادی (حالتی از صورت که قهر و نارضایتی را می‌رساند)

۱- میتیل - تویه لحاف ، تشک و متکا که تماس مستقیم با پشم دارد - کهنه و تکه پاره

ن

نانجیبین مالی دایبیه سینه چکر

نتجه اولدو بوپوم (مثال : نتجه اولدو بوپوم او بیزدن قاباقا گتچدی)

نتچه گوندو بونون شئشه سین دوتوب (مثلا" وقتی بچه دلش نمی خواهد حمام
برود ، چند روز مانده به حمام رفتن هر روز بهانه گیری می کند و با گریه می گوید

من حمام نخواهم رفت)

نم نه یاخشی (مثال : نم نه یاخشی احمد بوگون سیگار چکمه بیب)

نه آتا بیللم نه ساتا بیللم

نه ایشیم ایشدی نه الیم بوشدو

نه دئییم اولمایاسان

نه علی یانیندا اوزموم وارنه ده عمر یانیندا - نه در نزد علی عظم و شان دارم

نه در نزد عمر

نه قویوبسان نه آختاریرسان (چیزی دستگیرت نخواهد شد)

نه وارکی قوی دئسین لر (مثلا) (فلان آقا بئله دی ( )) -

نه وئر یبسن آلانماییرسان (از ما دست بردار)

نه یاخشی بئله - چه عجب این طرفها

نیغ نیغائله بویویوب - بادرد و مصیبت بزرگ شده

نئيله بیم نئجه ائيله بیمه قالما یاسان

نییه آلتی آیلیق اولورسان؟ - چرا می خواهی شش ماهه به دنیا بیایی (چرا

عجله می کنی؟)

نییه نه اولدو؟ (مثال: نییه نه اولدو بیز آدام ده گیلیک؟)

۱- یک دهاتی که به شهر آمده بود موقع برگشتن ضمناً چند تا خیار هم می خورد. به طرف ده راه می افتد. وسط راه برای رفع خستگی و تشنگی زیر درختی می نشیند و شروع به خوردن خیارها می کند. اول پوست خیارها را می کند و چون قدری زبانش هم شیرین بود، می گوید «قوی دئسینلر آخادی» خیارها تمام می شود ولی مرد دهاتی باز تشنه اش است و از خیار سیر نشده. این دفعه شروع می کند به خوردن پوست خیارهایی که کنده بود و می گوید «قوی دئسینلر آخاین ائششخی ده وار»

و

واریم اولسا ایلرمنه خوش گلر

واریوخوماداش آتدی (مرا از هستی ساقط کرد)

وئرنده ده اوزون گورمه آلاندا (در موقع بخشیدن خیلی دست و دل باز است

و در موقع گرفتن خیلی سختگیر)

ویژدوت (مثال: ویر دوت هامیسی بئش نفر آدام بیغشیدی)

ویژرام جیک (۱) دوشه رسن

وی ده ده یاناسان (اعتراض ظریفانه توام با رضایت)

۱- آشیقی ساویراندا، یاچیک دوشمر یا بؤک دوشمر یا تاوا دوزار یا آلچی دوزار یادا
اومبادوزار

ها || گور نجه بئله (به کسی چیزی می‌گویند که به زیانش است و او در جواب

این عبارت را می‌گوید)

هارادا دؤشدو باسیب یئیر

هارا یئتیشه جک (نوعی تکیه کلام است تقریباً "معادل بالاخره)

ها مشهدی ها (۱)

هامی اولوسونه آغلاپییرمن ده بونا آغلاپییرام (اشاره به یک نفر)

هامی هامی ایله کئچل باشی ایله

هانسی برکدی آل دؤش (بومورتادؤیوشدورمک اصطلاحلاریندان)

هانسی قبر ستانلیغا گئرسه ایکی اوچ اولو اورادان اسگیک گلر

هایاندا بییر انایین (عجیب و غریب) ایش وار گلیب بییزی تاپار

هئج توکون ده پوزماییر (انگار نه انگار)

۱- یک نفر دهاتی صحبت می‌کرد در شهر دوستی داشتم بنام مشهدی... که گنده و درشت هیکل بود. این دوستم زنی داشت ریز و کوچک اندام. من همیشه با خودم فکر می‌کردم که اینها چطور با هم جور در می‌آیند. روزی در شهر مهمان این دوست شدم. شب موقع خوابیدن جای مرا در یک اتاق انداختند و خودشان به اتاق دیگر آن طرف حال رفتند. پس از خاموش شدن چراغها، من یواشکی از اتاقم خارج شده و پشت در اتاق آنها بگوش ایستادم. صدای زن دوستم را شنیدم که می‌گفت: ها مشهدی ها....

هئج زادا الیم یاپیشماییر (دستم به هیج کاری نمی‌رود)
هئج کیم اونا دییه بیلمز یئرین ایری دوز اوتور (او در پناه من است هیچ کس
نمی‌تواند معترض او باشد)

هر ایشدن چیخیر (از انجام کارهای بد هم ابا ندارد)
هر بیغدان بیر تۆک چکسن کۆسه یه بیر ساققال اولار
هر زاد تۆکولوب باشینا قالب (فراوانی را می‌رساند)
هر زادین بیر فندی اولسا تزهک بیغماغین ایکی فندی وار
هر کیم ائشک اولسا بهیزده اونا پالانیق
هر نه سالسان آشینا اولگر قاشیغینا
هره اوزده وه سین اختاریر (۱)

هر یانا اوز قویدوم، گوردوم قره بختیم اوزومدن قاباق اورادادیر
هله آرتیق گلنلیک ده ائپله بیر (طلبکار هم شده)
هله آغیز بندان سود اییی گلیر (هنوز بچهای)
هله اوزو آچیلما ییب

هله بو کوتوگون اوستونده چوخ چیرپیلار قیریلجا ق - بازهم روی این کنده
درخت شاخه‌های زیادی خرد خواهد شد
هله قیریشی آچیلما ییب، باخ: هله اوزو . . . .

۱- مردی شترش را گم کرده بود. آمد در کنار چشمه‌ای دید دختری آب برمی‌دارد پرسید شترماندیدی؟ دختر جواب داد مرا به پسر کدخدا خواستگاری کردند نرفتم. مرد باز هم از شترش پرسید. دختر گفت مرا به پسر عمویم خواستگاری کردند نرفتم مرد هر قدر از شترش پرسید دختر از خواستگاری کردن جوانان ده گفت. مرد عصبانی شد و گفت: بابا من شترم را می‌جویم تو چه می‌گویی. دختر گفت: هره اوز . . . .

هم دومهچی دیر همده دهوه کینی وار (هم شترهان است و هم کین شتر دارد)
همیشه بابا دایی مینهر، قوی ایندی ده دای بابانی مینسین
هن نه دئمیشم (اگر کسی از چیزی یا کاری خوشش بیاید این جمله را می‌گوید)
هوژولوقونا سا لما (به خشونت و رفتار ز مختت نینداز)
هئی یول دؤیدوم بؤرایا (دفعات متعدد به اینجا آمدم)

ی

یاخشی اۆزومو ایشه قویدوم (کار دست خودم دادم)

یاخشی سن آله (مثال: یاخشی سن آله قوی اوتوراق بیزه نه فلان کس
بوشانیب)

یاخشی یامان قانماییر (خوب و بد نمی‌فهمد)

یازیق سنه، یازیق منه - افسوس به تو، افسوس به من

یازیق لاپ هویوب - بیچاره کاملا" در هم رفته (خیلی لاغر شده)

یاغ کیمی آخیر (مثل روغن نرم و روان است)

یاغ یاخشی یاغ دی حئیف ایت ده‌ریسینده‌دیر (مثلا" وقتی زن خوبی نصیب
شوهر بدی شود این جمله را می‌گویند)

یاغماسادا گورولداییر (مثلا" اگر هم کمک مادی نمی‌کند باز با وعده و وعید
حمایت لفظی می‌کند)

یاغیش یاغا، دامجی داما، اودون یاش اولا، آرواد دوغواوئوه قوناق گله

یالانسان اونوفاغیر ایلان سانجسین. اؤفاغیردی؟

یامان گونه دوزن یاخشی گونه ننتزچیخار

یامان یترده سحر آچدیق

یانان دامن پامان دامن

یاندی قینلی وئرمک (دماغ سوخته می‌خریم) انگشت اشاره را به بهنی

می‌زنند و خطاب به دیگری می‌گویند قینلی قینلی

یانلار پنا چپیان چپخسین

یقتیم داغا چپخاندا یا قاریاغار یا بوران اولار

یقتیم قوزودان دوئیوشجیل قوچ اولماز

یقتیمین پایی دمه لی دن چوخ اولار

یئددی ده گیر مان دا اوزونون سوپو توكولوب

یئددی یترین ترکینده آپاریب گیزله‌دیر (در مخفی کردن چیزی و سواس بهیوده

دارد)

یئدوق ائپله مک (چیزی را به شوخی از دوست گرفتن و پس ندادن)

یئرده بئزاردیر اوندان، کوئی ده بئزاردیر - زمین و آسمان از او بی‌زار است

یئرده گویده دؤرماپیر - در زمین و آسمان بند نمی‌شود (مثال: فلان آت

یئرده گویده دورماپیر)

یئرلی یاتاقلی دانیشماق (با دلیل و مدرک و شرح و بسط حرف زدن)

یئره ده‌گهسن - به زمین بخوری (همیری)

یئره گوپه زنجیر سالییر (مثلاً در مورد بچه شلوغ می‌گویند)

یئر یئمه بییرسن قاچ - اگر نمی‌توانی راه بروی بدو (به شوخی گفته می‌شود)

یئمک ایچمکدن دؤشدو

یئمک ییبینده پئشگین گوزلرین باغلا بییرلار (خانواده خسیس)

بشمه په جه پیک کی باخیریق - نخواهیم خورد که نگاه می کنیم

پو خا چپخاسان - ناهود بشوی

پوخونو پپس گورسن (در مقام تحدید گفته می شود)

پوکونده وار (مثلاً" خاصیت دروغگویی در او هم هست)

پومور تادان توك قیر خیر - از تخم مرغ کرک می چیند (از بسکه طماع و

خسیس است)

پومورتانی دوگونه بونا سوز اویرت (از بسکه نفهم است)

پینخیلان آغا جا بالتاویران چوخ اولار

پئییب دیبینه داش آتیر

پیین کیم ایچن کیم (در مجلس همه می خوردند و می آشامیدند)

مؤسسة انتشارات باران

خیابان امین - تلفن ۶۷۹۲۵

۵۰۰ ریال